

Cristina Sallés
Sandra Ger

Les competències parentals en la família contemporània: descripció, promoció i avaluació

Resum

En aquest article volem proporcionar arguments a favor del treball per a la formació i promoció de les competències parentals. Es reflexiona sobre el concepte de família. Introdueix el concepte de parentalitat, definim i classifiquem les competències parentals i les funcions dels pares competents. Plantegem diverses situacions formatives i terapèutiques com a mesura de suport per a l'exercici de la parentalitat positiva i de la intervenció en famílies vulnerables o en risc d'exclusió social. Finalment, es conclou destacant la importància de la formació i promoció de les competències parentals per poder garantir el correcte desenvolupament de tots els membres de la família, especialment dels infants.

Paraules clau

Capacitat parental, Competències parentals, Educació parental, Habilitats parentals, Parentalitat positiva

Las competencias parentales en la familia contemporánea: descripción, promoción y evaluación

En este artículo queremos proporcionar argumentos a favor del trabajo para la formación y promoción de las competencias parentales. Se reflexiona sobre el concepto de familia. Introducimos el concepto de parentalidad, definimos y clasificamos las competencias parentales y las funciones de los padres competentes. Planteamos diversas situaciones formativas y terapéuticas como medida de apoyo para el ejercicio de la parentalidad positiva y de la intervención en familias vulnerables o en riesgo de exclusión social. Finalmente, se concluye destacando la importancia de la formación y promoción de las competencias parentales para garantizar el correcto desarrollo de todos los miembros de la familia, especialmente de los niños.

Palabras clave

Capacidad parental, Competencias parentales, Educación parental, Habilidades parentales, Parentalidad positiva

Parental competences in the contemporary family: description, promotion and evaluation

In this article we want to give arguments in favor of training and promotion of parental competences. We write about the concept of family, introduce the concept of parenting, define and classify parental competences and the roles of competent parents. We present several formative and therapeutic situations as a measure of support for the exercise of positive parenting and the intervention in vulnerable families or families at risk of social exclusion. We finally show the relevance of parental competences training and promotion in order to ensure a suitable development of all members of the family, specially children.

Key words

Parental capacity, Parental competence, Parental education, Parental Skills, Positive parenting.

Autores: Cristina Sallés, Sandra Ger

Títol: Les competències parentals en la família contemporània: descripció, promoció i avaluació

Referència: Educació Social, núm. 49, p25 p48.

Adreça professional: cristinasd@blanquerna.url.edu
sandragc@blanquerna.url.edu

▲ La família. Concepte i definició

El concepte de família ha anat canviant al llarg de la història de la humanitat. La seva dinàmica, estructura i composició han anat adaptant-se als trepidants canvis socials, econòmics i geogràfics, però les seves funcions segueixen sent molt rellevants en la nostra societat. Ja històricament, es parlava de la família com a promotora del desenvolupament de l'individu, i si bé és cert que hem de deixar enrere el concepte tradicional del terme, se segueix considerant la unitat bàsica de la nostra societat.

En aquest sentit, la Convenció dels Drets dels infants (1989), reconeix en el seu preàmbul i en l'article 18, la família com a grup prioritari de la societat i el medi natural per al creixement i benestar de tots els seus membres, especialment dels nens. Des de la intervenció social, la família té un paper clau en el desenvolupament dels infants, ja que és l'espai des d'on comencen a descobrir el món, a relacionar-se, a interaccionar amb l'entorn i a desenvolupar-se com a éssers socials.

Alguns autors com Palacios (1999a) parlen de la família com el context més desitjable per criar i educar infants i adolescents, la qui millor pot promoure el seu desenvolupament personal, social i intel·lectual, i també sovint, la qui millor pot protegir-los de situacions de risc.

El concepte de família és dinàmic, ja que va canviant amb el pas del temps a mesura que avança el seu cicle vital

En el context actual, trobem una gran pluralitat de composicions familiars: famílies monoparentals, homoparentals, reconstituïdes, extenses, adoptives, d'acollida, etc. Tot i que no podem negar que d'aquesta diversitat se'n deriva una gran riquesa, cal tenir present la tendència a què els nuclis familiars siguin cada cop més reduïts i individualitzats i hagin d'afrontar tensions i situacions d'estrès que poden exigir la resposta dels professionals de la xarxa social. A més, les dinàmiques i els rols de gènere dins les famílies estan canviant (tant els de la parella com els dels fills/es) basant-se en principis més igualitaris. Aquests canvis també afecten les relacions entre pares i fills que han passat de tenir una estructura jeràrquica a plantejar-se com relacions més horitzontals i democràtiques (Martín, Máiquez i Rodrigo, 2009). D'altra banda, cal tenir present que el concepte de família és dinàmic, ja que va canviant amb el pas del temps a mesura que avança el seu cicle vital (passem de ser fills a ser parella, de ser parella a ser pares, de ser pares a ser avis, etc.).

Els infants i joves de la nostra societat no només reben influències del context familiar, sinó que a mida que van creixent augmenten les influències d'altres contextos com els iguals, l'escola, els mitjans de comunicació, etc. (Muñoz, 2005). Però tot i així, la família segueix sent el context més important, probablement perquè les influències familiars són les primeres i les més persistents, i a més, perquè les relacions familiars se solen caracteritzar per una intensitat afectiva especial, així com per una capacitat configuradora de les relacions posteriors fora de la família (Palacios, 1999b). Per això, malgrat les funcions que exerceix la família canvien en les diferents etapes vitals, per a la majoria de persones el nucli familiar segueix tenint gran importància i repercussió al llarg de tota la vida.

Així doncs, sobre la família i, sovint, sobre la figura dels pares, recau la responsabilitat de promoure valors, actituds, i comportaments saludables i responsables que afavoreixin el desenvolupament sa dels seus fills, i proporcionar un context adequat de desenvolupament i educació per als seus membres. Però per a desenvolupar aquesta funció, sovint, la família necessita suport i recolzament per afrontar els reptes que els darrers canvis socials han comportat, i poder així aprofitar les oportunitats de canvi que se'ls ofereixen (Máiquez, Rodríguez i Rodrigo, 2004). Evidentment, aquesta necessitat de recolzament és encara més important per aquelles famílies que travessen situacions difícils o viuen en contextos socialment desfavorits.

Atesa la vital importància de les funcions que exerceix la família, i les dificultats afegides generades pels canvis socials, és imprescindible que els pares o membres de la família que exerceixen aquest rol, disposin de competències i recursos per poder afrontar i donar resposta a les diferents problemàtiques i necessitats familiars.

La parentalitat

Ser pare o mare avui dia, no és gens fàcil. Hi ha un munt de factors que influeixen i interfereixen en les relacions entre pares i fills i també en la manera d'educar-los i de satisfer les seves necessitats. En moltes llars tots els adults de la família nuclear treballen fora de casa, hi ha separacions, divorcis, manca de suport familiar i/o social, i moltes altres situacions que no permeten exercir una parentalitat adequada. Però a què ens referim quan parlem de parentalitat?

El concepte de parentalitat fa referència a les activitats desenvolupades pels pares i mares per tenir cura i educar els seus fills, alhora que promoure'n la seva socialització. La parentalitat no depèn de l'estructura o composició familiar, sinó que té a veure amb les actituds i la forma d'interaccionar en les relacions paterno/materno-filials. Segons Cartié, Ballonga i Gimeno (2008), cadascú de nosaltres sembla tenir una manera d'interaccionar i una predisposició per poder exercir de pare o mare, seguint uns models o patrons que segurament hem viscut durant la nostra infància i/o adolescència. Tanmateix, aquests patrons han de permetre a la família exercir unes funcions en relació amb els fills, que en termes generals i des d'un punt de vista evolutiu-educatiu es concreten, segons Muñoz (2005), en:

- Assegurar la seva supervivència i el seu creixement sa
- Aportar-los el clima afectiu i de recolzament emocional necessaris per a desenvolupar-se psicològicament de forma sana.
- Aportar-los l'estimulació que els doti de capacitat per a relacionar-se de forma competent amb el seu entorn físic i social.
- Prendre decisions pel que fa a l'obertura cap a altres contextos educatius que compartiran amb la família la tasca educativa i socialitzadora de l'infant. Entre tots aquests contextos destaca especialment l'escola.

La parentalitat té a veure amb les actituds i la forma d'interaccionar en les relacions paterno/materno-filials

Aquestes funcions són les que es donen en la majoria de nuclis familiars, però perquè en determinades ocasions hi ha famílies que no poden garantir l'acompliment d'aquestes funcions?

La parentalitat social té a veure amb l'existència de capacitats per a tenir cura, protegir, educar i socialitzar els fills

Per entendre el punt d'on hem de partir, cal parlar del concepte de parentalitat. Concretament Barudy (2005, 2010), distingeix entre dues formes de parentalitat: la parentalitat biològica, que té a veure amb la procreació, i la parentalitat social, que té a veure amb l'existència de capacitats per a tenir cura, protegir, educar i socialitzar els fills. La capacitat per exercir aquest segon tipus de parentalitat s'adquireix principalment en les famílies d'origen dels pares i a través de les seves històries de relació, especialment amb els seus propis pares, i és el que anomenem competències parentals.

Les competències parentals formen part, doncs, de la parentalitat social. En alguns casos preval encara la creença de què els progenitors pel fet d'haver concebut els seus fills seran capaços de proporcionar-los les atencions necessàries, però en realitat trobem que hi ha pares i mares biològics que per diferents motius (per les seves històries de vida, o pels contextos socials, familiars i/o econòmics on viuen) no tenen la capacitat necessària per assegurar la criança, el desenvolupament i el benestar dels seus fills/es.

D'altra banda, trobem nombrosos casos de persones que sense ser pares biològics han criat i educat adequadament infants que no van concebre i poden exercir una parentalitat adequada sense haver procreat aquell infant, com passa en l'adopció i/o l'acolliment familiar. Aquests casos són un clar exemple de parentalitat social (Barudy i Dantagnan, 2006). Aquestes persones, tot i no haver engendrat aquests infants, han pogut adquirir les competències necessàries per exercir una parentalitat social responsable i han pogut desenvolupar correctament la seva tasca, promovent el desenvolupament positiu dels infants, ajudant-los fins i tot a desenvolupar la resiliència, és a dir, la capacitat de superar les conseqüències d'experiències difícils o traumàtiques, per a seguir desenvolupant-se adequadament (Barudy i Dantagnan, 2010).

Les competències parentals

Quan ens referim a les competències parentals, parlem de la capacitat per tenir cura dels fills i donar respostes adequades a les seves necessitats. Masten i Curtis (2000) defineixen la competència com un concepte integrador que es refereix a la capacitat de les persones per generar i coordinar respostes (afecte, cognició, comunicació, comportament) flexibles i adaptatives a curt i a llarg termini davant les demandes associades a la realització de les seves tasques vitals i generar estratègies per aprofitar les oportunitats que se'ls brinden.

En la mateixa línia, Rodrigo, Máiquez, Martín i Byrne (2008) defineixen les competències parentals com el conjunt de capacitats que permeten als pares afrontar de forma flexible i adaptativa la tasca vital de ser pares, d'acord amb

les necessitats evolutives i educatives dels fills/es i amb els estàndards considerats com a acceptables per la societat, i aprofitant totes les oportunitats i recolzaments que els ofereixen els sistemes d'influència de la família per a desplegar aquestes capacitats.

Barudy (2005), afirma que en un entorn sociocultural adequat els humans disposen de potencialitats biològiques per fer-nos càrrec dels fills i que el fet de tenir-ne cura de forma correcta els permetrà desenvolupar-se de forma sana i adequada.

En els darrers anys les investigacions científiques han demostrat la importància que els infants siguin criats i educats en un ambient d'acceptació, respecte, afectivitat i estimulació per a un correcte desenvolupament físic i mental. No obstant això, la tasca dels pares no acaba aquí, ja que, a banda de satisfer les necessitats dels seus fills, hauran d'atendre paral·lelament les seves pròpies necessitats. Per aquest motiu, hauran d'anar adaptant les seves respostes a les diferents necessitats que tinguin tant ells, com els seus fills en cada etapa del cicle vital.

Funcions dels pares competents

Les funcions familiars¹ de criança, protecció i educació dels fills són bàsiques i pròpies de la naturalesa humana. Les funcions familiars, es poden classificar segons Palacios i Rodrigo, (2004) citats a Navarro (2007), en les funcions centrades en el desenvolupament dels pares, o les centrades en el desenvolupament dels fills.

Les funcions centrades en el *desenvolupament dels pares* són les següents:

- La família com a espai per créixer com a persones adultes amb un bon nivell de benestar psicològic.
- La família com a espai de preparació per aprendre a afrontar reptes i a assumir responsabilitats i compromisos.
- La família com a espai de trobada intergeneracional.
- La família com a xarxa de recolzament social per a les transicions vitals, com trobar la primera parella, la recerca de feina, noves relacions socials...

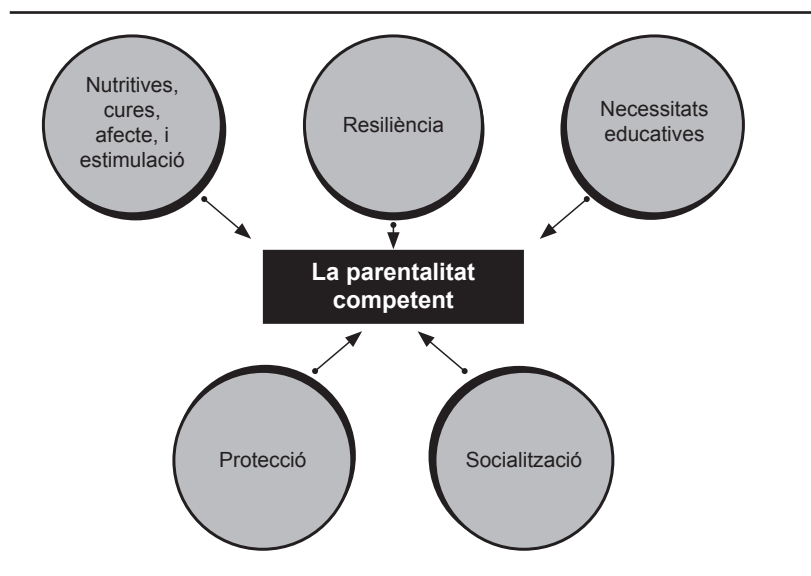
Les funcions centrades en el *desenvolupament dels fills* són:

- **Funció parental de protecció:** Vetllar pel bon desenvolupament i creixement dels fills, així com per la seva socialització. La família és el primer agent que ha de complir amb la funció socialitzadora, però en el cas de l'adopció sovint no s'ha seguit un procés de socialització correcte i aquest fet genera a l'infant sentiments d'inseguretat cap a les persones que han de satisfer les seves necessitats.

- **Funció parental afectiva:** Els pares han de proporcionar un entorn que garanteixi el desenvolupament psicològic i afectiu del nen. És habitual que els infants adoptats hagin patit carencies afectives, ja sigui per negligència o per manca de recursos de l'entorn del qual provenen. Tanmateix, cal que els pares adoptius demostrin físicament i verbalment el seu afecte i que desenvolupin el seu rol patern partint de conceptes com la comunicació, l'amor, la paciència i la dedicació.
- **Funció parental d'estimulació:** Aportar als fills estimulació que garanteixi que es poden desenvolupar correctament en el seu entorn físic i social. Que potenciïn les seves capacitats tant físiques com intel·lectuals, socials... per aconseguir la màxima potencialitat.
- **Funció parental educativa:** Prendre decisions que garanteixin el desenvolupament educatiu de l'infant i que tenen a veure no només amb l'àmbit educatiu, sinó amb el model familiar que s'estableixi. Els pares han de poder orientar i dirigir el comportament dels infants i les seves actituds i valors d'una forma coherent amb l'estil familiar i que sigui acceptable per l'entorn. En el cas dels infants adoptats, s'ha de tenir present que, sovint, han vist patrons de conducta inadequats i han après a reproduir-los per imitació dels models de referència.

Si ens centrem en el concepte de la parentalitat social, Barudy i Dantagnan (2010), agrupen en cinc blocs, tal com s'aprecia en la figura 1, les necessitats que han de cobrir les persones ja siguin pares o mares biològics, adoptius, cuidadors, educadors o tutors legals, per tal d'exercir una parentalitat competent:

Figura 1. Necessitats a cobrir en l'exercici de la parentalitat social (adaptat de Barudy i Dantagnan, 2010)

Cobrir les necessitats nutritives, d'afecte, de cures i d'estimulació

Per ser competents, els pares no només han de garantir la correcta alimentació dels infants per assegurar-ne el seu creixement i prevenir la desnutrició, sinó que també els han d'aportar experiències sensorials, emocionals i afectives que els permetin construir un vincle segur i percebre, al mateix temps, el món familiar i social com un espai segur. Aquesta experiència donarà la base de seguretat a l'infant per poder afrontar els desafiaments del creixement i adaptar-se als diferents canvis del seu entorn.

Assegurar i cobrir les necessitats educatives

Aquesta funció està molt connectada amb la funció anterior. El tipus d'educació que rebí un nen/a, procés que s'inicia com a mínim a partir del seu naixement, determina el tipus d'accés al seu món social i, per tant, les seves possibilitats de pertànyer a un o altre teixit social. La integració de normes, regles, lleis i tabús que permeten el respecte de la integritat de les persones, incloent la dels mateixos nens en les dinàmiques socials, és un dels èxits d'una parentalitat competent. L'educació d'un infant depèn del processos relacionals, especialment del tipus de vinculació emocional entre pares i fills. Així doncs, els nens aprenen a ser educats amb i per a algú, sempre i quan se sentin estimats i ben tractats (Cyrulnik, 2001; Barudy i Dantagnan, 2005). Per tal d'assegurar la finalitat educativa de la parentalitat, els models educatius han de contemplar com a mínim 4 continguts bàsics:

L'educació d'un infant depèn del processos relacionals, especialment del tipus de vinculació emocional entre pares i fills

- **L'afecte:** quan hi és present reflecteix un model educatiu nutritiu i ben tractant.
- **La comunicació:** els pares han de comunicar-se amb els seus fills en un ambient d'escolta mútua, respecte i empatia, però mantenint una jerarquia de competències.
- **El recolzament en els processos de desenvolupament i les exigències de la maduresa:** els pares competents estimulen i recolzen els seus fills, i, a més, els plantegen reptes per a estimular els seus èxits, proporcionant-los reconeixement i gratificació.
- **El control:** Els infants necessiten els adults per poder desenvolupar una intel·ligència emocional i relacional, és a dir, per poder controlar les seves emocions, impulsos i desigs. L'adquisició d'autocontrol és possible si abans s'ha experimentat un control extern regulador com el que fan uns pares competents, els quals estan atents a les necessitats dels seus fills i els faciliten en cada oportunitat límits i normes, alhora que creen espais de conversa i reflexió sobre les seves vivències emocionals, les formes de controlar les seves emocions, així com les formes adaptatives i

adequades de comportar-se. Aquests pares davant l'incompliment de les normes promouen processos de reflexió per ajudar els seus fills a integrar la responsabilitat dels seus actes i a aprendre dels propis errors, ajudant-los a reparar-los (Barudy i Dantagnan, 2007).

Cobrir les necessitats socialitzadores

És
competència dels
pares
contribuir a la
formació positiva
de l'autoconcepte
i d'una
autoestima
positiva dels
infants

Aquest objectiu té a veure amb la contribució dels pares a la construcció de la pròpia identitat dels seus fills, facilitant experiències relacionals que serveixen com a models d'aprenentatge per a viure d'una forma respectuosa, adaptada i harmònica en la societat. El concepte que els nens tenen d'ells mateixos és una imatge que van construint com a resultat d'un procés relacional i depèn en gran part de la representació que els pares tenen dels nens i, particularment, dels seus fills. D'aquesta manera, la formació de la identitat dels infants depèn de les avaluacions que d'ells tenen els seus altres éssers significatius, fonamentalment els seus pares. Així doncs, allò que els pares senten, pensen, fan i manifesten pels seus fills tindrà un impacte molt alt en la forma com aquest es concebi ell mateix. Per aquest motiu, és competència dels pares contribuir a la formació positiva de l'autoconcepte i d'una autoestima positiva dels infants. Les representacions dels infants negatives comporten en la majoria de casos males adaptacions personals i socials, a més del risc de transmetre-ho generacionalment. Per aquest motiu és fonamental proporcionar estratègies per tal de fomentar capacitats parentals.

Assegurar les necessitats de protecció

D'una banda els pares han de protegir els seus fills dels contextos externs, familiars i socials que poden ferir-los directament o alterar el seu procés de maduració, creixement i desenvolupament. També cal que els protegeixin dels riscos derivats del seu propi creixement i desenvolupament.

Promocionar la resiliència

La resiliència primària correspon a un conjunt de capacitats per a fer front als desafiaments de l'existència, incloent experiències traumàtiques, mantenint un procés de desenvolupament sa. Cal diferenciar aquesta resiliència primària d'aquella que emergeix d'infants i joves que no han tingut una parentalitat adequada però aconsegueixen sortir-se'n gràcies a l'afectivitat i al recolzament social d'altres adults del seu entorn.

Podem dir, doncs, que les funcions parentals competents permeten l'estructuració de contextos sans on els infants són subjectes actius, creatius i experimentadors. Aquests pares ofereixen als seus fills un context

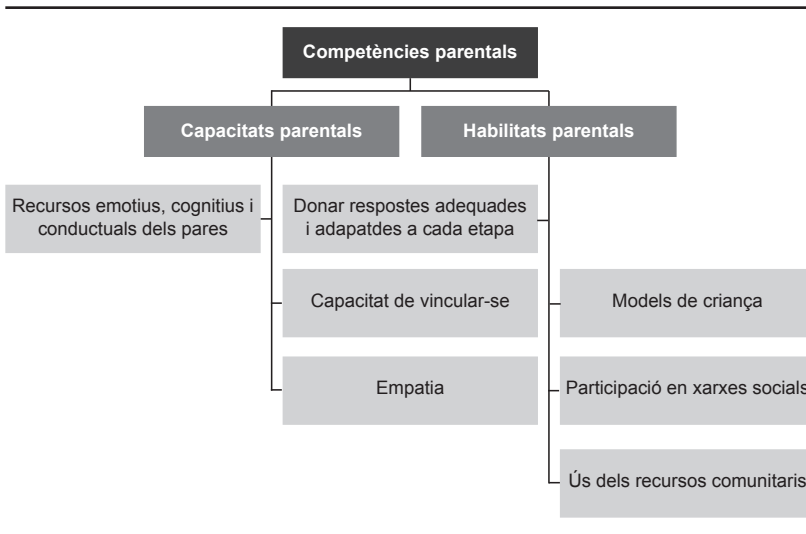
d'aprenentatge, experimentació i avaluació de la realitat des de les capacitats que el nen va formant (Barudy i Dantagnan, 2010).

Classificació de les competències parentals

Seguint amb el model de parentalitat social de Barudy, aquesta està formada per dos components principals: d'una banda, les capacitats parentals fonamentals i de l'altra, les habilitats parentals, que aquest autor considera que són nocions diferents. D'aquesta manera, tal com mostrem a la figura 2 i expliquem a continuació, les competències parentals engloben dos components que es barregen de forma dinàmica, que són: les capacitats parentals i les habilitats parentals.

Figura 2. Composició de les competències parentals

Segons Barudy i Dantagnan (2010), les capacitats parentals fonamentals es refereixen als recursos emotius, cognitius i conductuals que els progenitors disposen i que els permeten vincular-se correctament als seus fills, proporcionant-los respostes adequades a les seves necessitats. Així doncs, les capacitats parentals fonamentals són:

- **La capacitat de vincular-se als fills (aferrament):** correspon a la capacitat dels progenitors per crear vincles amb els fills, tot responant a les seves necessitats. Aquesta capacitat depèn dels seus potencials biològics, de les seves pròpies experiències de vinculació i de factors ambientals que facilitin o obstaculitzin les vinculacions amb els fills. Les experiències d'aferrament segur proporcionen una seguretat de base i una perso-

nalitat sana i permetran també en la vida adulta desenvolupar relacions basades en la confiança i la seguretat i, per tant, capacita per a una parentalitat competent.

- **L'empatia:** o capacitat per percebre les necessitats de l'altre i sintonitzar-hi. Es troba en estreta relació amb la vinculació afectiva. Els pares han de sintonitzar amb el món intern dels fills, tot reconeixent les manifestacions emocionals i gestuals així com les seves necessitats.

Les habilitats parentals fan referència a la plasticitat dels progenitors i/o pares. Aquesta plasticitat els permet donar respostes adequades i, alhora, adaptar aquestes respostes a les diferents etapes de desenvolupament. Inclouen:

- **Els models de criança:** són models culturals resultants dels aprenentatges socials i familiars que es transmeten com a fenòmens culturals a escala generacional. Aquests models s'aprenen fonamentalment en el nucli de la família d'origen mitjançant la transmissió de models familiars i per mecanismes d'aprenentatge: imitació, identificació i aprenentatge social.
- **L'habilitat per a participar en xarxes socials i utilitzar recursos comunitaris:** atès que la parentalitat és una pràctica social, requereix crear xarxes de recolzament que enforteixin i proporcionin recursos per a la vida familiar. Aquest aspecte fa referència al suport familiar i social i també a la capacitat de participar i buscar suport en les institucions i en els professionals que vetllen per la infància.

Altres autors com Rodrigo, Martín, Cabrera i Máizquez (2009) exposen un seguit d'habilitats que haurien d'estar presents en una parentalitat competent i concreten les competències en cinc grans blocs:

- Educatives
- Agència parental
- D'autonomia personal i capacitat de recerca de suport social
- Habilitats per a la vida personal
- Habilitats per a l'organització domèstica

A més, cadascun d'aquests blocs exposen un seguit d'aspectes que serien generadors d'una bona competència parental i que ens han de servir de referència per tal de poder potenciar i avaluar les habilitats de les famílies per tenir cura dels fills:

Pel que fa al primer bloc, les *competències educatives* es concreten en:

- Calidesa i afecte en les relacions i reconeixement dels assoliments evolutius aconseguits a la mesura de les seves possibilitats.
- Control i supervisió del comportament del menor gràcies a la comunicació i foment de la confiança en les seves bones intencions i capacitats i organització d'activitats d'oci amb tota la família.

- Estimulació i suport a l'aprenentatge: fomentar la motivació, proporcionar ajuda contingent a les capacitats del menor, planificar les activitats i tasques, orientar cap al futur i implicació en l'educació formal (escola).
- Actitud ètica davant la vida i educació en valors
- Adaptabilitat a les característiques del menor: capacitat d'observació i flexibilitat per ajustar-se als canvis evolutius, perspectivisme (capacitat de posar-se en el lloc de l'altre), autocorrecció davant dels errors, reflexió sobre la praxi educativa i flexibilitat per aplicar les pautes educatives.
- Autoeficàcia parental: Percepció de les pròpies capacitats per dur a terme el rol de pares.
- Locus de control intern: Percepció que es té control sobre les seves vides i capacitat de canviar allò que passa al seu voltant que hagi de ser canviat.

Agència parental:

- Acord en la parella: s'acorden amb la parella els criteris educatius i els comportaments a seguir amb els fills.
- Percepció ajustada del rol parental: Es té una idea realista que la tasca de ser pares implica esforç, temps i dedicació.
- Reconeixement de la importància dels progenitors en el benestar del menor.

D'autonomia personal i capacitat de recerca de suport social:

- Implicació en la tasca educativa
- Responsabilitat davant el benestar del nen/a
- Visió positiva del nen/a i de la família
- Buscar ajuda de persones significatives amb la finalitat de complementar el rol parental en comptes de substituir-lo o devaluar-lo.
- Identificar i utilitzar els recursos per cobrir les necessitats com a pares i com a adults.
- Recerca d'ajuda de persones significatives i/o institucions quan té problemes personals i/o amb els fills.
- Confiança i col·laboració amb els professionals i institucions que els volen oferir suport i ajuda.

Habilitats per a la vida personal:

- Control dels impulsos
- Assertivitat
- Autoestima
- Habilitats socials
- Estratègies d'afrontament davant situacions d'estrès
- Resolució de conflictes interpersonals
- Capacitat per respondre a múltiples tasques i reptes
- Planificació i projecte de vida
- Visió optimista i positiva de la vida, així com dels problemes i crisis.

Habilitats d'organització domèstica:

- Administració eficient de l'economia domèstica
- Manteniment de la neteja i l'ordre de la casa
- Higiene i control de la salut dels membres de la família
- Preparació regular de menjars saludables
- Arranjaments i manteniment de l'habitatge.

Quan una família no demostra aquestes habilitats hi ha diferents formes d'intervenció que han de permetre fomentar-les, modificar-les i/o adquirir-les. En l'àmbit socioeducatiu trobem diferents modalitats formatives dissenyades amb aquest objectiu.

Formació i adquisició de les capacitats parentals

L'adquisició de competències parentals és una tasca complexa però fonamental per a la preservació de l'espècie humana. Tal com dèiem anteriorment, els pares i mares conformen les seves competències a partir de l'articulació de factors biològics i hereditaris i de la seva interacció amb les experiències vitals i el context sociocultural del seu desenvolupament.

Ara bé, quins són els factors que permeten que una persona pugui adquirir les competències necessàries per exercir correctament el seu rol matern o patern? Segons Barudy i Dantagnan (2010), l'adquisició de competències parentals és el resultat de processos complexos en els quals intervenen i s'hi barregen diferents aspectes?:

- Les possibilitats personals innates marcades, sens dubte, per factors hereditaris.
- Els processos d'aprenentatge, els quals estan influenciats pels moments històrics, els contextos socials i la cultura.
- Les experiències de bon tracte o mal tracte que els futurs pares han conegut en les seves històries personals, sobretot en la infància i en l'adolescència.

Promoure les competències parentals sanes és la prioritat en qualsevol intervenció familiar i social destinada a assegurar el benestar infantil. Partim de la base que els nens i nenes han de tenir un aferrament segur per tal de poder créixer adequadament, ja que tal com demostren algunes investigacions l'aferrament és un procés fonamental per al desenvolupament d'un nadó i des del naixement la maduració del cervell s'aconsegueix a través de la funció nutritiva, tan alimentària com afectiva de la parentalitat social (Cyrulnik, 2007). D'això dependrà que l'infant desenvolupi o no una sensibilitat singular del món que percep.

Així doncs, si volem que els infants i adolescents creixin en un entorn sans i adequats, cal portar a terme accions destinades a influenciar positivament les competències parentals, ja sigui promovent-ne l'adquisició, facilitant-ne la millora o fins i tot rehabilitant-les quan sigui necessari.

Però, per què ens plantejem la formació de les famílies en competències parentals com una eina indispensable de millora? Entre altres motius, perquè malgrat la importància innegable de les funcions que desenvolupen les famílies en la nostra societat, segueix essent l'única institució educativa en la qual els seus membres adults no reben una formació específica per a millorar les seves competències i recursos.

Els programes d'educació per a pares i mares són un dels recolzaments que poden satisfer aquesta necessitat formativa. Però què entenem per formació de pares i mares? La formació de pares és una acció educativa de sensibilització, d'aprenentatge, d'entrenament i/o de clarificació dels valors, les actituds i les pràctiques dels pares en l'educació dels seus fills (Martín, Máiquez i Rodrigo, 2009).

Els programes i activitats realitzades amb pares pretenen facilitar que els pares i mares, o altres adults amb responsabilitats educatives familiars, adquireixin estratègies personals, emocionals i educatives que els permetin implicar-se de forma eficaç en la construcció d'una dinàmica de convivència familiar positiva i en el desenvolupament de models parentals adequats per als infants i joves. Amb això s'espera que les famílies puguin prevenir i afrontar de forma constructiva problemes i conflictes familiars que podrien arribar a produir efectes negatius en el desenvolupament personal dels seus membres, tant en els infants com en els adults.

L'organització dels programes de formació de pares, la configuració dels objectius, els continguts, els mètodes i els procediments d'avaluació varien dependent de les necessitats dels participants, les característiques del context des del que parteix la intervenció, els enfocaments teòrics que emmarquen els programes i els models d'intervenció adoptats per l'orientador.

Actualment, molts dels programes d'educació per a pares i mares es basen en una intervenció psicopedagògica i també comunitària amb l'objectiu general d'ajudar els pares a optimitzar l'escenari de desenvolupament i d'educació familiar, i alhora potencien les xarxes de recolzament formal i informal amb què compta la família.

En el camp de la intervenció psicoeducativa hi ha molts espais o modalitats de formació que permeten millorar les competències parentals dels pares. Tanmateix qualsevol programa de formació i/o intervenció ha de tenir uns objectius² clars i ben definits:

- Formar els pares, per a millorar les habilitats en la detecció de les necessitats dels seus fills i de la seva cobertura.

La formació de pares és una acció educativa de sensibilització, d'aprenentatge, d'entrenament i les pràctiques dels pares en l'educació dels seus fills

- Fomentar i treballar la capacitat d'empatia, per posar-se al lloc del fill, veure'l de forma diferenciada i respectar els seus temps evolutius.
- Conèixer el model de criança del qual parteixen i treballar els canvis en els aspectes no adequats (rols, pautes educatives, hàbits, límits, etc.).
- Treballar sobre l'estil educatiu de la família
- Formar els pares perquè puguin abordar els conflictes conductuals que apareixen en els diferents moments evolutius dels seus fills, saber allò que signifiquen aquests i dotar-los d'estratègies per afrontar-los (rebequeries, son, pors, plors, agressivitat).
- Conèixer els processos de socialització que donen als fills, ajudar-los a reflexionar sobre les disfuncionalitats i a vincular-se a la xarxa de suport per tal d'afavorir els processos d'adquisició d'autonomia dels menors.

Els programes d'intervenció per a l'adquisició de competències parentals es poden implementar a partir de diferents metodologies, en funció del tipus d'intervenció. Així doncs, les propostes que es poden desenvolupar són:

- **Programes de formació de pares i mares:** Generalment, aquest tipus de formació té una finalitat clarament preventiva. Són d'accés universal, és a dir, són adreçats a tots els pares i mares i la participació és de caire voluntari. L'objectiu és formar els pares en temes relacionats amb les competències parentals i ensenyar-los les destreses necessàries per desenvolupar el seu rol matern o patern de forma adequada. Les accions que es realitzen van encaminades a proporcionar informació, assessorament, prevenir problemes, etc. La metodologia utilitzada acostuma a constar de diverses sessions amb un mateix grup reduït, el qual decideix sobre quins temes vol parlar i es reflexiona a l'entorn d'aquests, intentant cercar solucions o millorant les actuacions dels pares. Els jocs de rol o l'estudi d'algun cas també pot ser molt útil per il·lustrar de forma molt pràctica el tema a treballar. Aquests programes poden ser considerats de prevenció primària ja que pretenen oferir un servei a un gran nombre de famílies per tal de prevenir retards en el desenvolupament i pautes educatives inadequades. Un exemple d'aquest tipus de programes serien aquells que ofereixen un servei de cures prenatales a les mares primerenques i/o massatge infantil, o bé per exemple, els programes de formació per a mares i pares, les anomenades "Escoles de pares" que pretenen informar i formar un gran nombre de pares i mares. Acostumen a organitzar-se a través de Centres Educatius o a escala municipal.
- **Programes d'intervenció familiar:** Els programes d'intervenció familiar són d'accés limitat, ja que són adreçats a famílies que presenten uns problemes específics i que, per circumstàncies diverses, els falten elements per poder exercir les competències parentals de forma adequada. Les persones que participen en aquests grups tenen major probabilitat de manifestar problemes en el seu desenvolupament o en el dels seus fills si no es realitza cap intervenció. Aquestes intervencions només poden ser enteses des d'una perspectiva sistèmica. L'individu és l'element primordial i actiu de desenvolupament integral, però aquest individu està

influenciat pel seu entorn; per tant, quan s'intervé sobre un determinat col·lectiu cal tenir sempre present quins elements l'envolten. En el cas de la intervenció psicoeducativa per a l'adquisició de competències parentals, ens referim principalment a grups familiars on hi ha factors potencials de risc (famílies desafavorides socialment que provenen principalment d'entorns socials i comunitaris deprimits). Així doncs, no podem tractar el problema des de la individualitat d'un dels membres, sinó que hem d'entendre la família com un grup de persones que interaccionen i s'influeixen entre elles i que conviuen en un context social (comunitat) del qual també en formen part. La intervenció en famílies en risc d'exclusió social passa moltes vegades per poder fer una valoració prèvia que permeti observar quins són els principals problemes, detectar-los i analitzar-los. Aquesta anàlisi ens ha de permetre poder veure quins són els punts forts i febles de l'entorn familiar i si cal fer un treball terapèutic previ que permeti resoldre determinades circumstàncies. En aquest tipus d'intervenció cal destacar també la importància del treball en xarxa (la família, l'escola, la comunitat, la xarxa social, etc.). Hem de poder conèixer de quins recursos disposem en l'entorn social i comunitari que ens ajudin a adquirir o rehabilitar les competències parentals del nucli familiar i que ens permetin dur a terme una intervenció conjunta amb propostes coherents i coordinades. Aquest tipus de programes poden estar adreçats a pares i mares amb nivell educatiu i econòmic baix; per a la prevenció de l'abús infantil i la negligència; per a la prevenció de la violència i la delinqüència juvenil; per a l'educació de fills amb discapacitats o amb problemes de conducta i per a l'educació parental de les mares adolescents, entre altres.

- **Intervenció terapèutica:** La intervenció terapèutica va adreçada a famílies on hi ha afegides problemàtiques que dificulten o impossibiliten desenvolupar un rol matern o patern que garanteixi el benestar dels infants. Aquest procés pot variar en funció de l'orientació psicològica des de la qual s'actui, però generalment consisteix en l'aplicació d'un conjunt de tècniques i procediments destinats a produir un canvi o modificació de les pautes disfuncionals de relació familiar; per tant, les famílies tributàries d'intervenció terapèutica són les disfuncionals. La intervenció és principalment a escala individual i es pot dur a terme en diverses sessions individualitzades o bé de grup amb altres persones que pateixen les mateixes circumstàncies i comparteixen un objectiu comú. Els objectius a assolir es plantegen a mig o llarg termini. Les intervencions individuals variaran en funció de la problemàtica a treballar; així, per exemple, en el cas de persones en risc d'abús de substàncies, delinqüència i conductes agressives se centren en l'ensenyança directa de competències socials, cognitives i sobretot emocionals, mitjançant estratègies de solució de problemes, de control de la ira, de foment d'habilitats prosocials i de llenguatge emocional. En el cas de famílies maltractades, des del model proposat per Barudy, els objectius es consensuen i es dirigeixen a modular les emocions i resignificar el trauma, i periòdicament se sotmeten a revisió i es contrasten els objectius assolits i els esforços aconseguits.

En els casos on hi ha una situació de vulnerabilitat, cal també actuar des de la prevenció i oferir un recolzament directe a les famílies amb recursos materials, educatius i terapèutics per tal d'assegurar una cobertura de les necessitats infantils i la protecció dels seus drets.

Tanmateix, en moltes ocasions, quan els professionals intervenen, l'infant ja ha viscut en un entorn que no ha afavorit el seu desenvolupament, i cal formar els pares, tutors, educadors,... perquè puguin ajudar-lo a superar l'adversitat. Diversos estudis han permès establir quines experiències afavoreixen l'emergència de la resiliència en infants i adolescents, i aquestes experiències són el nucli de les intervencions tant a escala preventiva per promoure el benestar dels infants, com a escala terapèutica per reparar els danys produïts. Abans, però, de detallar quines són les accions promotores de resiliència, cal que ens aturem a definir el concepte de resiliència.

El psiquiatre Dr. Cyrulnik (2002) la defineix com la capacitat dels éssers humans, sotmesos a l'efecte d'una adversitat, de superar-la i, fins i tot, de sortir enfortits de la situació. La perspectiva de la resiliència es preocupa d'observar aquelles condicions que fan possible que la persona o els grups, malgrat néixer i viure en situacions d'alt risc, es desenvolupin psicològicament sanes i reeixides i s'obrin a un desenvolupament més sa i positiu.

Així doncs, les intervencions s'han de basar en accions destinades a (Barudy, 2009; Cyrulnik, 2002):

- Oferir vincles afectius segurs, fiables i amb continuïtat com a mínim amb un adult significatiu, preferentment del seu entorn familiar.
- Facilitar processos relacionals que permetin dotar de significat les experiències.
- Proporcionar recolzament social
- Facilitar la participació dels infants, joves, pares i/o professionals en xarxes i dinàmiques socials destinades a obtenir una millora en la distribució de la riquesa, a obtenir més justícia i assegurar els bons tractes i l'eradicació de la violència en les relacions humanes, etc.
- Promoure i participar de processos educatius que potenciïn el respecte dels drets de totes les persones, especialment de la infància, així com el respecte per la naturalesa.
- Participar en activitats amb continguts relacionats amb valors, que permetin un compromís social, etc.
- Afavorir les experiències que promoguin l'alegria i l'humor
- Afavorir el desenvolupament de la creativitat i l'art.

Per tant, la resiliència és un concepte que apareix amb força en el camp de la intervenció psicoeducativa en famílies amb risc d'exclusió social o amb infants que han viscut situacions d'adversitat. Nogensmenys important és destacar la necessitat de fomentar la resiliència en l'entorn familiar, ja que permet als infants i adolescents superar situacions d'adversitat que es puguin

donar dins el context familiar o en un altre entorn. Els ajuda a desplegar habilitats que els permetran superar situacions complicades amb més èxit i consegüentment prevenir-los d'altres riscos.

Com avaluar les competències parentals

Els professionals de la intervenció socioeducativa que treballen pel benestar de la infància han d'estar preparats per avaluar les famílies en funció de la seva competència per desenvolupar el seu rol de pare o mare de forma sana i adequada i/o avaluar-ne els factors de risc i/o les potencialitats. En el cas de les adopcions o els acolliments, les famílies són avaluades per equips de professionals que en determinen la seva idoneïtat. En el procés de valoració, es té en compte entre d'altres factors, les habilitats i competències parentals de les famílies per exercir correctament aquest rol. Les àrees que es valoren pel que fa als aspectes educatius ens han de permetre anticipar com les famílies podran desenvolupar els seus rols materns o patern. Aquests aspectes són:

Estil educatiu

Fa referència als estils educatius adquirits de l'entorn familiar i social que puguin influir positivament o negativament. En l'estil educatiu influeixen els patrons viscuts, però també aspectes de la personalitat de la persona i de la parella en tant que pares.

Aptituds educatives

Les experiències de criança que han viscut les persones avaluades i com han influït en el seu desenvolupament i la capacitat per posar-se en el lloc del nen i poder empatitzar amb les seves emocions i necessitats són aspectes fonamentals en la valoració. També avaluar les creences i expectatives que tenen vers l'educació d'un fill i la responsabilitat que comporta i la capacitat d'afrontar les dificultats educatives de forma positiva ens pot ajudar a anticipar la capacitat de la família per adaptar-se a noves situacions familiars i a una realitat concreta.

Principis educatius

Identificar els principis educatius de la família i la seva influència en el desenvolupament del rol matern/patern, tals com:

- Coneixements intuïtius de psicologia evolutiva
- Valoració de les necessitats afectives
- Concreció de les necessitats educatives dels nens i nenes
- Paper del diàleg i dels pactes

- Capacitat d'escolta activa
- Capacitat de posar límits
- Tolerància i flexibilitat
- Mètodes correctius.

Habilitats per enfrontar-se a les dificultats educatives

En algunes ocasions educar un infant és un repte més complicat del que la família havia pogut anticipar. Poder valorar les habilitats per adaptar-se a les noves circumstàncies educatives que provocarà l'arribada d'un infant adoptat i/o acollit i quines són les dificultats que pot presentar i anticipar les estratègies adequades per afrontar-les són alguns dels aspectes que ens poden donar informació sobre les habilitats de la família. Nogensmenys important és conèixer la capacitat de la família per demanar ajuda en cas necessari, per resoldre problemes i per buscar informació que els puguin ajudar a desenvolupar el seu rol.

Entorn educatiu i social

L'entorn educatiu és, sovint, un element importantíssim per afavorir el desplegament de les habilitats necessàries per afavorir la integració de l'infant. Per això és important conèixer l'entorn social de la família adoptiva i/o acollidora, la capacitat d'afavorir relacions educatives i les idees generals sobre el paper de l'escola en l'educació del nen/a.

Cal dir que una de les principals dificultats de la valoració de les competències parentals en aquestes famílies, és que en molts casos encara no exerceixen el seu rol patern o matern i la diagnosi se centra bàsicament en reconèixer els punts forts i també analitzar els elements que poden constituir un risc per exercir responsablement les seves funcions.

En els casos on els pares ja estan exercint el seu rol matern i/o patern, s'utilitza la valoració de les competències parentals com un instrument per a diagnosticar les possibles dificultats dels pares per exercir el seu rol correctament. Així doncs, des d'un punt de vista sistèmic ens centrem en aspectes vinculats als pares, als fills i al context social on es desenvolupen. En destaquem:

- Valoració dels pares pel que fa a les seves capacitats: analitzar els estils educatius, models de criança, nivell de consciència de com afecten les seves actuacions als fills, capacitat per connectar amb els estats emocionals i necessitats dels fills, aspectes de personalitat, dinàmica familiar, hàbits saludables, etc.
- Valoració dels fills per comprovar en quin grau la família nuclear satisfà les seves necessitats bàsiques tant físiques com emocionals.
- Valoració de l'entorn familiar extens i de la xarxa social i comunitària.

L'exploració d'aquestes àrees ens ha de permetre radiografiar la situació familiar i, un cop detectats els punts forts i febles de la família, intentar intervenir potenciant una parentalitat positiva, que se centri en les possibilitats més que no pas en les limitacions, preservant sempre, i per damunt de tot, el benestar de l'infant. En aquest mateix sentit, Barudy (2009) destaca la importància de comptar amb programes específics que han de permetre avaluar les incompetències parentals, determinant-ne la seva recuperabilitat i avaluar les necessitats especials dels nens danyats per aquestes incompetències, per tal de poder-los proporcionar el suport terapèutic necessari.

Avaluar les competències parentals és un procés complex i sovint manquen instruments psicomètrics que permetin fer una valoració objectiva de cada situació i realitat familiar. Això es dona perquè en l'entorn familiar hi ha moltes influències i variables difícils de quantificar i avaluar. A continuació presentem, breument, els principals instruments que s'utilitzen per a la valoració de les competències:

- **L'entrevista:** és una eina indispensable per poder valorar aspectes rellevants de les experiències de vida i educatives. Permet fer entrevistes individuals amb cadascú dels pares o tutors, entrevistes conjuntes amb els dos membres de la parella, entrevistes als fills (en els casos necessaris), etc.
- **L'observació:** fonamental per observar les dinàmiques familiars, sobretot en les visites al propi domicili, permet valorar la qualitat de la interacció entre pares i fills i les relacions que s'estableixen.
- **Proves psicomètriques:** en els darrers anys l'editorial TEA ha editat el CUIDA (Qüestionari per a l'avaluació d'adoptants, cuidadors, tutors i mediadors). Aquest test ha estat creat per avaluar la capacitat d'un subjecte per proporcionar l'atenció i la cura adequades a una persona en situació de dependència (fill biològic, adoptat o en custòdia; menor a càrrec d'una institució; majors, malalts, discapacitats...). Inclou l'avaluació de 14 variables de personalitat (Altruisme, Obertura, Assertivitat, Autoestima, Capacitat de resoldre problemes, Empatia, Equilibri emocional, Independència, Flexibilitat, Reflexivitat, Sociabilitat, Tolerància a la frustració, Capacitat d'establir vincles afectius i Capacitat de resolució del dol), 3 índexs de validesa i control de les respostes i 3 puntuacions de segon ordre (Cura responsable, Cura afectiva, Sensibilitat cap als altres i Agressivitat).
- **Treball en xarxa:** el fet de treballar conjuntament amb d'altres serveis o institucions que tenen una relació directa amb la família, sovint es converteix en una important font d'informació que permet contrastar i verificar les hipòtesis plantejades.

Avaluar les competències parentals és un procés complex i sovint manquen instruments psicomètrics que permetin fer una valoració objectiva

Els professionals de la intervenció socioeducativa que treballen pel benestar de la infància han d'estar preparats per poder avaluar les famílies en funció de la seva competència per poder desenvolupar el seu rol de pare o mare de forma sana i adequada i/o avaluar-ne les potencialitat i els factors de risc.

L'absència de competències parentals en algunes famílies

El desenvolupament de l'infant i l'adolescent està emmarcat en el context de la família, i creix en l'entorn comunitari. En conseqüència, resulta necessari dissenyar-hi actuacions específiques encaminades a ajudar-les en el desenvolupament del *projecte educatiu familiar* vers els fills i a capacitar-les en el *rol parental* per tal que disposi dels recursos necessaris.

La majoria de pares i mares que compten amb contextos socials adequats, podran assumir la parentalitat social com una continuïtat de la biològica

Tal com esmentàvem anteriorment, la majoria de pares i mares que compten amb contextos socials adequats, podran assumir la parentalitat social com una continuïtat de la biològica, i els seus fills seran cuidats, educats i protegits per les mateixes persones que els han concebut. Però això no serà possible per a un grup de nens i nenes perquè, malgrat que els seus pares van tenir la capacitat d'engendrar-los no posseeixen les competències per exercir una pràctica parental suficientment adequada. Com a conseqüència poden patir diferents tipus de maltractes (Barudy i Dantagnan, 2010).

Malauradament, hi ha diverses situacions que poden portar a incompetències parentals:

- **Fons de carències i d'estrès:** poden resultar del mateix funcionament familiar quan hi ha violència conjugal, consum de tòxics o presència de malalties mentals en un o ambdós pares. Aquestes situacions alteren la finalitat nutritiva de la parentalitat i impossibiliten crear un aferrament infantil segur. Conseqüentment, es posa en risc el desenvolupament de l'empatia en aquests infants, capacitat bàsica per tal que un adult pugui exercir com a pare competent.
- **Context familiar amb característiques desfavorables:** situacions de pobresa, atur, exclusió social o immigració poden provocar que pares i mares (o substituïts d'aquests, com germans, oncles o avis) que, tot i comptar amb la disposició i les competències adequades per fer-se càrrec dels infants, no trobin en el seu entorn el mínim de nutrients per poder exercir amb la seva funció parental. Fruit d'aquestes situacions sovint es generen missatges comunicacionals carregats d'impotència, frustració i desesperança que poden alterar els processos relacionals d'aferrament.

Alguns autors com Rodrigo *et al.*, (2008), consideren que les competències parentals vénen determinades per la combinació de tres factors:

- **Les condicions psicosocials en què viu la família:** algunes condicions psicosocials com, per exemple, la monoparentalitat, nivells educatius baixos o precarietat econòmica poden dificultar la tasca de ser pare o mare. En aquests casos, els pares que compten amb determinades competències poden protegir, adequadament, el desenvolupament dels seus fills i afavorir la seva resiliència.

- **L'escenari educatiu que els pares o tutors han construït per a realitzar la seva tasca:** cal analitzar les concepcions i les pràctiques educatives que els pares utilitzen en la criança dels seus fills. Les pràctiques educatives que fan servir per corregir-lo o la forma com interactuen amb l'infant o l'adolescent conformen l'escenari de desenvolupament del menor (Rodrigo *et al.* 2008). Aquests autors citen com a exemple de com es poden construir escenaris educatius adequats en contextos de risc sense impactar de forma negativa en el desenvolupament dels menors, els casos on es va portar a terme una supervisió parental estricta, la qual va afavorir una millor adaptació dels menors en contextos amb un alt nivell de delinqüència.
- **Les pròpies característiques del menor:** les característiques del menor, la seva vulnerabilitat i la seva resiliència, s'han de tenir en compte per poder potenciar determinades competències parentals en els pares. Així, per exemple, en el cas dels infants adoptats, les famílies han de tenir en compte que, sovint, aquests nens i nenes provenen d'entorns on els ha mancat la protecció, l'afecte, l'estimulació i l'educació necessàries per poder desenvolupar-se de manera sana i adequada. Es tracta d'infants que ni els seus progenitors, ni la família extensa, ni les mesures de protecció del seu país han pogut complir amb les funcions encomanades de cobrir les seves necessitats; per tant, la maternitat/paternitat adoptiva té unes característiques diferents que comporten una sèrie de funcions i responsabilitats afegides, ja que han de poder reparar les mancances i el dolor que l'infant porta en ell mateix (Galli i Viero, 2007). Han de ser capaços d'entendre i donar resposta a les necessitats afectives, educatives, de salut i de comprensió de la història viscuda i de les circumstàncies en les quals s'ha trobat l'infant fins al moment de la seva adopció. Caldrà, doncs, que els pares adoptius coneguin les característiques pròpies dels infants adoptats i que estiguin disposats a exercir totes les seves funcions i desplegar tots els seus recursos per poder fer front al *plus* que comporta ser pare d'un infant que ha viscut en una situació de carència.

En relació amb aquest darrer factor, cal remarcar que, a part dels trets de vulnerabilitat dels infants, també cal tenir en compte les característiques de resiliència dels menors amb una adaptació personal i social millor de la que caldria esperar tenint en compte les condicions adverses en què viuen. Aquestes característiques serien: bona competència social, intel·ligència mitjana o superior, temperament fàcil, locus de control intern, alta autoestima, sentit de l'humor, recerca de recolzament d'*altres* positius, capacitat per a solucionar problemes, iniciativa i presa de decisions, orientació al futur, entusiasme i motivació per les coses. Per tant, tots aquests factors poden minorar els efectes negatius dels contextos de risc.

Sovint, la manca de competències en els pares provoquen diferents tipus de danys en els infants que, tot i ser sempre greus desafortunadament, no són sempre visibles (Barudy, 2009). Segons aquest autor, els mals que els infants pateixen són trastorn del vincle i de la socialització, trastorns d'estrès

traumàtic d'evolució crònica, traumatismes severos i alteració dels processos resilients. Però a més, afirma que si aquests infants no reben protecció oportuna i adequada, ni tractaments per a poder reparar aquests danys, molt probablement en l'adolescència els patiments d'aquests es manifestarà a través de comportaments violents, delinqüència, abusos sexuals, consum de drogues i alcohol.

Conclusions

El benestar infantil també depèn de la comunitat on aquests viuen

Un dels drets fonamentals de tots els infants és que les seves necessitats es satisfacin per tal de poder desenvolupar-se adequadament i créixer de forma sana; però aquesta responsabilitat no tan sols pertany als pares d'aquests infants sinó que tots els seus cuidadors i el conjunt de la societat en tenen la responsabilitat que així sigui. El benestar infantil és en mans dels pares i dels membres de la família dels menors, però també depèn de la comunitat on aquests viuen, la qual ha d'aportar esforços i recursos per a garantir el desenvolupament adequat de tots els seus nens i nenes.

Diferents investigacions han deixat clarament demostrada en els darrers anys la relació entre els trastorns del desenvolupament, els problemes de comportament i el patiment infantil, amb l'haver viscut situacions de maltractament tant a escala familiar com a escala institucional i/o social. Per aquest motiu tots aquests organismes han de procurar vetllar per la nostra infància que pateix les conseqüències dels canvis que, a escala econòmica, social, cultural i política, estem vivint. Cal crear sistemes potents d'avaluació de les famílies, que ens permetin detectar la presència o absència de competències parentals, així com de programes i recursos que promoguin l'adquisició d'aquestes competències i que ofereixin a les famílies amb dificultats les intervencions a escala pedagògica, psicològica i social necessàries per poder promoure una infància sana i resilient d'aquells que seran futurs pares i mares.

És essencial que els pares i mares posseeixin les competències parentals adequades per a fer front a la seva paternitat i maternitat; només això ens assegurarà el bon tracte dels infants en tots els aspectes del seu desenvolupament.

Cristina Sallés Domènech
Mestra i pedagoga. Professora de la UNED

Sandra Ger Cabero
Psicòloga i psicoterapeuta

Bibliografia

- Barudy, J.** (2005), Familiaridad y competencias: el desafío de ser padres. A: Barudy, J. i Dantagnan, M. *Los buenos tratos a la infancia. Parentalidad, apego y resiliencia*. Gedisa. Barcelona.
- Barudy, J.** (2009), Conferència presentació a les *Jornades Europeas sobre Resiliencia*. Institut Francès de Barcelona, 19 i 20 de març.
- Barudy, J.; Dantagnana, M.** (2005), *Los buenos tratos a la infancia. Parentalidad, apego y resiliencia*. Gedisa. Barcelona.
- Barudy, J.; Dantagnana, M.** (2010), *Los desafíos invisibles de ser madre o padre. Manual de evaluación de las competencias y la resiliencia parental*. Gedisa. Barcelona.
- Bermejo, F.; Estévez, I.; García, M.I.; García-Rubio, E.; Lapastora, M.; Letamendía, P.; Parra, J.C.; Polo, A.; Sueiro, M.J.; Velázquez, F.** (2007), CUIDA: Cuestionario para la evaluación de adoptantes, cuidadores, tutores y mediadores. TEA. Madrid.
- Cartí M.; Ba llonga, J.; Gimeno, J.** (2008), *Estudi comparatiu sobre competències parentals en famílies amb dinàmiques violentes versus famílies amb dinàmiques no violentes ateses al SATAF*. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.
- Cyrułnik, B.** (2002), *Los patitos feos. La resiliencia: una infancia infeliz no determina la vida*. Gedisa. Barcelona.
- Cyrułnik, B.** (2007), *De cuerpo y alma. Neuronas y afectos: la conquista del bienestar*. Gedisa. Barcelona.
- Garrido, L.; Gil, E.** (1997), *Estrategias familiares*. Alianza Universidad. Madrid.
- González, A.; Fernández, J.R.; Secades, R.** (coords.) (2004). *Guía para la detección e intervención temprana con menores en riesgo*. Colegio Oficial de Psicólogos del Principado de Asturias. Gijón.
- Martín, J.C.; Májquez, M.L.; Rodrigo, M.J.** (2009), “La educación parental”. *Intervención Psicosocial*, 18, (2), 121-133.
- Masten, A. S.; Curtis, W. J.** (2000), “Integrating competence and psychopathology: Pathways toward a comprehensive science of adaption indevelopment”. *Development and Psychopathology*, 12 (3), 529-550.
- Májquez, M.L.; Rodríguez, G.; Rodrigo, M.J.** (2004), “Intervención psicopedagógica en el ámbito familiar: los programas de educación para padres”. *Infancia y Aprendizaje*, 27, 403-406.
- Muñoz Silva, A.** (2005), “La familia como contexto de desarrollo Infantil. Dimensiones de análisis relevantes para la intervención educativa y social”. *Portularia*, 2, 147-163.
- Navarro, L.** (2007), *Adopcions internacionals: anàlisi de les motivacions inicials per esdevenir pares adoptius a Catalunya*. Treball de recerca no publicat. Universitat Ramon Llull, Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, Barcelona.
- Organització de les Nacions Unides (ONU)** (1989), Convenció sobre els Drets dels Infants
- Palacios, J.** (1999a), *La familia como contexto de desarrollo humano*. Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Sevilla. Sevilla.

Palacios, J. (1999b), “La familia y su papel en el desarrollo afectivo y social”. A: F. López, I. Etxebarria, M.J., Fuentes i M.J. Ortiz (Eds.), *Desarrollo afectivo y social* (267-284) Pirámide. Madrid.

Palacios, J.; Rodrigo, M.J. (1998), “La familia como contexto de desarrollo humano”. A: M. J. Rodrigo y J. Palacios, J. (Eds.), *Familia y desarrollo humano*. Alianza Editorial. Madrid.

Rodrigo, M. J.; Máiquez, M. L.; Martín, J. C.; Byrne, S. (2008), *Preservación Familiar: un enfoque positivo para la intervención con familias*. Pirámide. Madrid.

Rodrigo, M. J.; Martín, J. C.; Cabrera, E.; Máiquez, M. L. (2009), “Las competencias parentales en contextos de riesgo psicosocial”. *Intervención psicosocial*, 18, (2), 113-120.

---

1 Veure punt 2. La parentalitat

2 Document: El rol del pedagog en l'atenció a la infància i l'adolescència en risc de maltractament. (2008). Col·lectiu de pedagogs de l'EAIA de Barcelona ciutat. El podeu consultar a: <http://www.pedagogs.cat/doc/PedagogEAIAs.pdf>
